

YENİ/YEREL SANAYİ ODAĞI TEMELİNDE GİRİŞİMCİLİK DÜZEYİNİN MEKÂNSAL ANALİZİ: KAHRAMANMARAŞ İLİ ÖRNEĞİ

Abdullah SOYSAL*

ÖZ

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, girişimciliğin özendirilmesine özel bir önem verilmektedir. Gelecek yıllarda da bu önemin artarak devam edeceği beklenmelidir. Çünkü girişimcilik faaliyeti ile var olan kaynaklar etkin hale getirilerek, ekonomik büyüme ve gelişme sürecine dinamiklik kazandırılır. Bu bağlamda girişimciliğin kazanımlarına daha etkin ve rasyonel bir şekilde ulaşabilmede birçok temel faktör önemli rol oynamaktadır. Girişimciliği somut gerçeklikle buluşturarak ona alt yapı hazırlayan yerel kaynak ve değerler de bu kapsamda girişimcilik düzeyine katkı sağlayan önemli bir girdi olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışmada, Kahramanmaraş il merkezi ve ilçelerinde var olan işletme sayıları, sektörel dağılımları ve bu işletmelerin hukuki türleri temel alınarak “Coğrafi Bilgi Sistemleri” ve “AutoCad Programı” yardımıyla ilin girişimcilik düzeyi belirlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Girişimcilik ve Girişimcilik Düzeyi, Yeni/Yerel Sanayi Odakları, Coğrafi Bilgi Sistemleri.

THE GEOGRAPHICAL ANALYSIS OF ENTREPRENEURSHIP LEVEL ON THE BASIS OF NEW/LOCAL INDUSTRIAL DISTRICTS: KAHRAMANMARAŞ CITY EXAMPLE

ABSTRACT

In developed and developing countries, a special effort is given to accelerate entrepreneurship and its expected rise in the future. Because by activating the sources with entrepreneurship activities, economic growth and development period is dynamised. To gain advantages from entrepreneurial activities, a lot of factors must be considered. Local resources and values which create required substructure for the entrepreneur is one of these important factors. In this study, according to the number of companies, sectoral distribution and legal status of the companies in Kahramanmaraş city, the entrepreneurship level is tried to be determined by “Geography Information Systems” and “AutoCad Program”.

Keywords: Entrepreneurship and Entrepreneurship Level, New/Urban Industrial Districts, Geographic Information System.

---

*Yrd. Doç. Dr., Kilis 7 Aralık Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü.
Makalenin kabul tarihi: Nisan 2009

GİRİŞ

Modern ve açık ekonomilerde girişimcilik faaliyetleri her geçen gün daha da önemli hale gelmektedir (Kutunis vd., 2006: 390). Bunun temel nedenleri ise; tüm dünyadaki gelir dağılımındaki adaletsizlik, ekonomik gelişmedeki bölgeler arası gelişmişlik farkı, giderek artan işsizlik ve yoksullaşma, yeterince büyümemesi ve etkin bir rekabet ortamının oluşturulamamasıdır (Çakıcı, 2003: 71).

Bu kapsamda girişimcilik faaliyetleri, kalkınma için ekonomik bir temel yaratarak, sosyo-ekonomik gelişmenin işleyişini etkin hale getiren önemli bir unsurdur (Paleno ve Kleiner, 2000). Diğer taraftan bilim ve piyasa arasındaki boşluğu kapatmanın, ekonomide rekabet ortamını oluşturmanın, yeni iş yaratmanın, piyasaya yeni mal ve hizmet sunmanın ve toplumsal zenginliğe önemli katkılarda bulunmanın en etkili yolunun da yine girişimcilik faaliyetlerinden geçtiği söylenebilir (Yurtseven, 2007: 63 ; Döm, 2006: 31). Ayrıca bugün pek çok sektörün karşı karşıya kaldığı çevresel koşullarda, işletmelerin hayatta kalma ve gelişme-büyüme becerilerinde, girişimcilik tutum ve davranışlarının kilit faktör konumunda olduğu söylenebilir (Kurt vd., 2006: 99). Girişimcilik faaliyetlerinin önemli olduğu bir diğer konu ise yerel ekonomilerin aktif duruma getirilmesidir. Bu durum özellikle il bazında o bölgenin girişimcilik avantajları göz önünde bulundurularak yeni iş kollarının ortaya çıkmasına ve bu sürecin gelişmesine önemli katkılar sağlanmaktadır.

Bu çalışmada öncelikle girişimcilik kavramı ve kapsamı, Türkiye’de girişimcilik, yeni/yerel sanayi odağı kavramı ve kapsamı, sanayileşme sürecinde mekân faktörü ve yeni sanayi odakları açısından önemi, yeni/yerel sanayi odağı olarak Kahramanmaraş konuları ele alınmıştır. Çalışmanın araştırma bölümünde ise Kahramanmaraş ilinin girişimcilik düzeyi Coğrafi Bilgi Sistemleri ve AutoCad programı yardımıyla mekânsal yönden analiz edilmeye çalışılmıştır. Analiz sonucunda ise Kahramanmaraş ilindeki girişimcilik faaliyetlerinin derecesi ve yönü ortaya konularak, ilin girişimcilik düzeyini daha etkin hale getirmeye yönelik öneriler sıralanmıştır.

I. GİRİŞİMCİLİK KAVRAMI KAPSAMI VE ÖNEMİ

Girişimcilik genel olarak; risk alma, yenilikleri yakalama, fırsatları değerlendirme ve tüm bunların yaşama geçirilmesi süreci olarak tanımlanabilir (Aktoprak, 2008). Bir diğer tanıma göre ise girişimcilik; parasal ve kişisel tatmin ödülü karşılığında, finansal, psikolojik ve sosyal riskleri üstlenerek, gerekli zaman ve çabayı harcayıp farklı değerde mal ve hizmet yaratma süreci olarak ifade edilmektedir (Hisrich ve Peters, 1995: 16). Schumpeter (1961) ise girişimciliği; yeni ürünlerin üretildiği, yeni süreçlerin geliştirildiği, yeni ihracat pazarlarının bulunduğu, yeni hammadde kaynaklarının bulunduğu ve işletme açısından yeni birleşimler oluşturularak mevcut ekonomik düzenin yıkılmasını sağlayan bir girişim, bir yetenek olarak tanımlamaktadır (Döm, 2006: 5).

Bu tanımlamalar kapsamında girişimcilik faaliyetlerinde; kâr elde etme, bağımsızlık, risk alma, yaratıcılık ve yenilik yapma düşüncesi egemendir (Tutar ve Küçük, 2003: 163). Girişimciliğin avantajları arasında ise, işsizlik sorununa çözüm bulması (Döm, 2006: 31), üretim faktörleri ve girdilerinin üretkenliklerini artırması (Yurtseven, 2007: 60), yeni fikirlerin yaratılması, yayılması ve uygulanmasını hızlandırarak yeni endüstrilerin doğmasına zemin hazırlaması ve verimliliği artırarak ekonomik büyüme ve kalkınmayı etkin hale getirmesi (Aktoprak, 2008; Burns, 2001: 32) gibi unsurlar sayılabilir.

Girişimciliğin ortaya çıkışıyla ilgili yaklaşımlara bakıldığında; klasik ekonomi anlayışı girişimciliğin ortaya çıkmasında en önemli etmen olarak bireysel çıkarların en üst düzeye çıkarılmasını görürken (Erdoğan, 2000: 95), çevreyi öne çıkaran yaklaşımlar ise girişimcilerin ortaya çıkmasında pazar mekanizmaları ve devlet/hükümet politikalarının etkili olduğunu vurgulamıştır (Arslan ve Şenkal, 2007: 56). Gelişmiş ülkelerde pazar mekanizmaları girişimci sınıfın ortaya çıkmasında etkili iken; gelişmemiş ülkelerde, girişimciliğin gelişmesi hükümet politikalarının belirlediği ekonomik güdülere bağlıdır. Bu bağlamda Papanek'in (1971) Pakistan, Buğra'nın (1987) Türkiye örneği girişimciliğin gelişmesinde devletin belirleyici rolünü göstermektedir (Erdoğan, 2000: 95). OECD (2004) ise girişimciliği etkileyen faktörleri genel olarak şu şekilde sıralamıştır: Kültür, altyapı, sosyal faktörler, ekonomik faktörler, yasalar ve düzenlemeler, bilgi, finans, teknoloji, eğitim ve insan kaynakları, piyasa yapısı ve birey.

II. TÜRKİYE'DE GİRİŞİMCİLİK

Uluslararası girişimcilik endeksinde Türkiye'nin 29 ülke arasında daha az sayıda bir girişimciye sahip olduğu belirlenmiştir. Buna göre Türkiye'de her 100 yetişkin içinde işletme kuranların sayısı 4,6 iken bu sayı, İrlanda'da 12, ABD'de 11,7, G.Kore'de 15 ve Meksika'da ise 18,7 olarak belirlenmiştir (Kurt vd., 2006, s.106). Birleşmiş Milletler (BM) Kalkınma Programı'nın (UNDP) 2007-2008 İnsani Gelişme Raporuna göre ise, Türkiye 350 milyar dolarlık dış ticaret hacmine sahip ve Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'ya (GSYH) göre dünyanın en büyük 17'nci ekonomisi olarak belirlenmiştir. Aynı raporda Türkiye İnsani Gelişmişlik Endeksinde ise 177 ülke arasında 84'ncü sırada yer aldığı ortaya çıkmıştır (<http://hdr.undp.org>, 2007).

Global Entrepreneurship Monitor (Global Girişimcilik Platformu-GEM) tarafından 37 ülkeyi kapsayan çalışmada ise, girişimcilik aktivitesinin en yüksek olduğu ülkenin Tayland olduğu bunu Hindistan ve Şili'nin izlediği tespit edilmiştir. Tayland'da 18-64 yaş arasındaki her 100 yetişkinden 18,9'u girişimci kategorisinde iken, Hindistan'da ise bu oran 17,9 olarak belirlenmiştir. Türkiye'nin henüz dâhil edilmediği bu çalışmada, Çetindamar'ın yapmış olduğu hesaplamada Türkiye'de her 100 yetişkinden yaklaşık 5'inin girişimci olduğu tahmin edilmektedir. 2010 yılında ise Türkiye'de her 100 yetişkinden 6,5'inin girişimci olacağı tahmin edilmektedir. Bu oran ise yaklaşık 3 milyon 203 bin

kişiyeye karşılık gelmektedir. 2002 yılında Türkiye’de 2 milyon 92 bin kadar girişimci olduğu dikkate alınır, Türkiye’nin 2010 yılına kadar 1 milyon 111 bin yeni girişimci ve yılda ise ortalama 138-139 bin yeni işletme kurması gerektiği ifade edilmiştir (Büyük, 2003). Diğer taraftan yeni kurulan işletme sayıları açısından da Türkiye’nin kötü bir performans sergilediği söylenebilir. OECD ülkelerinde yeni kurulan işyerlerinin tüm işletmeler içinde oranı %11-17 iken, kapanan işyerlerinin oranı ise %9-14 arasında değişmektedir. Türkiye’de bu oranların ise sırasıyla %3-5 ve %0-9 olduğu belirlenmiştir (Aktoprak, 2008).

Dünya ölçeğinde Türkiye’nin rekabetçi gücü ve girişimcilik düzeyi aşağıdaki Tablo 1’de oldukça net olarak gösterilmektedir (www.bilgitoplumu.gov.tr, 2008).

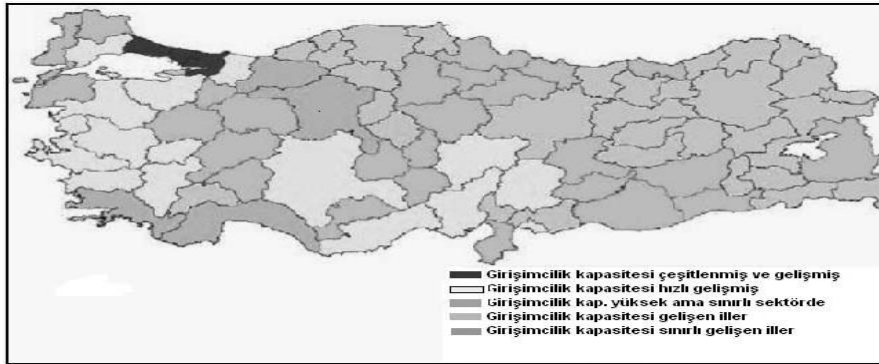
Tablo 1: Ülkeler Arası Sıralamada Türkiye’nin Rekabet Gücü

Gösterge	2003	2004	2005
Büyüme Rekabet Gücü Endeksi(GCI)	65	66	66
-Teknoloji Alt Endeksi	54	52	53
İş Ortamı Rekabet Gücü Endeksi (BCI)	52	52	51
-İşletme Operasyonları ve Strateji Alt. End.	51	44	38
-Ulusal İş Ortamının Kalitesi Alt Endeksi	55	55	51

Kaynak: Dünya Ekonomik Formu (2003-2004), (2004-2005), (2005-2006) Raporları, 2008

Yukarıdaki Tablo 1 incelendiğinde, özellikle küreselleşme ve hızlı teknolojik gelişme sürecinde Türkiye ekonomisinin dünya ülkeleri rekabet gücü sıralamasındaki yeri belirgin bir gelişme gösterememiştir denilebilir. Türkiye genelinde illerin girişimcilik performansına inildiğinde ise girişimcilik performansı en gelişkin olan illerin sadece İstanbul ve Kocaeli olduğu (Aktoprak, 2008) aşağıda Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1: Türkiye Girişimcilik Haritası

Kaynak: KURT, M., V. AĞCA ve S. ERDOĞAN; (2006), “Afyonkarahisar İli Girişimcilik Performansının Coğrafi Bilgi Sistemleri İle Analizi”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi*, C. VIII, S. 2, s.107.

Yukarıdaki haritada da görülebileceği gibi Türkiye’de çok az ilin girişimcilik kapasitesi yönünden olumlu durumda olduğu ve illerin büyük bir bölümünün girişimcilik kapasitesinin gelişen ve sınırlı gelişen iller grubunda bulunduğu ifade edilebilir.

III. YENİ/YEREL SANAYİ ODAĞI KAVRAMI VE KAPSAMI

1970’li yılların sonunda ve 1980’li yılların başında yaşanan dünya ekonomik bunalımı ile birlikte üretimin yeniden yapılanması kapsamında işletmeler Fordist üretim biçiminden daha esnek bir yapı gösteren post-Fordist üretim biçimine doğru bir geçiş gerçekleştirmişlerdir. Bu geçişle birlikte, ağ örgütlenmeleri içerisinde yer alan KOBİ’lerin başat olduğu, işbölümü ve tanımlamaların esnekleştirildiği ve sosyo-ekonomik ilişkilerde mekânın dinamik varsayıldığı bir yapıya doğru dönüşüm sağlanmıştır (Çakmak ve Erden, 2005: 113). Böylece bu yeni paradigma ile mekana yeni bir bakış biçimi getirilmiştir. Bu yeni bakış biçiminde mekân, tüm sosyal, ekonomik, kültürel ve politik gelişmelerin doğal bir bileşeni olarak sunulmuş, diğer bir deyişle, mekân, edilgen bir unsur olmaktan çıkarılarak, tüm yapının oluşumu ve üretilmesinde etken bir unsur olarak değerlendirilmiştir. Dolayısıyla mekânın toplumsal ve ekonomik olayları açıklamada etken bir unsura dönüştürülmesi yeni sanayi odakları olarak adlandırılan ve yerel girişimciliği ön plana çıkaran yaklaşımların da önem kazanmasını sağlamıştır.

Bu bağlamda günümüzde, “küresel kentler” ve/veya “yeni sanayi odakları” olarak adlandırılan bu kavram (Geyik ve Coşkun, 2004: 678), orta ve hatta küçük boy kentlerde ekonomik canlılığın yaşanması anlamında kullanılmaktadır (Dinler, 2005: 400). Yeni sanayi odaklarının günümüzde önem kazanmasının başlıca nedenleri ise; sanayinin değişen yapısı, esnek üretim sistemi (Eser ve Köse, 2005: 98), küreselleşme (Kumral, 2006: 277) ve ekonomik ilişkilerde bilgisayarlaşma (Dinler, 2005: 402-403) olarak sıralanabilir.

Yerel sanayinin gelişmesi ve giderek acımasızlaşan uluslararası piyasada kalıcı bir yer edinebilmesi için, bu sanayi odaklarında üç önemli mekanizmanın olması gerektiği üzerinde durulmaktadır. Bunlar (Çakmak ve Erden, 2005: 115): Yenilikçilik, kültürel uyum ve yeniden üretim olarak sıralanabilir. Bu bağlamda sanayi odaklarının iki önemli özelliği bu gelişme merkezlerini diğerlerinden ayırt etmektedir. Bunlardan ilki yerel düzlemde gerçekleşen üretimin, uluslararası piyasalarda rekabet gücüne erişmesi, diğeri ise buluşçuluk-yaratıcılık kapasitesidir (DPT, 2000: 165). Diğer taraftan herhangi bir sanayi yoğunlaşma alanının ardbölgesi olmaması; diğer bölgelerden çevreselleşen girişimci ve sermaye yerine; kendi girişimcisi ve kaynaklarını kullanmaları, GSYİH, nüfus ve hepsinden önemlisi sanayi göstergeleri itibarıyla başarılı bir gelişme performansı göstermeleri, firmalar arası dayanışma ağının olması, fason ilişkilerin yoğun olması ve KOBİ’ler temelinde belli başlı sektörlerde uzmanlaşmaları (Dinler, 2005: 404) yeni/yerel sanayi odaklarının başlıca özellikleri olarak sıralanabilir.

Özellikle bu tip sanayi odaklarında; ortak sosyal kültürel yapı, ortak değerler, davranışlar ve dilin paylaşılması, yüz yüze ilişkiler yardımıyla dayanışma ağının, bilginin yayılmasının ve yaratıcı ortak düşüncenin gelişmesi faktörü önem arz etmektedir (Çakmak ve Erden, 2005: 115).

Bütün bu faktörler kentsel ekonomilerin küresel ekonomide birer aktör olarak yer almasını sağlarken (DPT, 2003: 108), yerel kimliklerin tanınması ve kabul edilmesini de (Eraydın, 2001: 369) beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla yerelleşme sürecinde; yerel kaynaklar, bilgi ve beceri stoku ve diğer yerel potansiyellere de bağlı olarak belirli sektörlerde uzmanlaşma becerisi gösteren bölge, il ve yörelerin, karşılaştırmalı bir üstünlük ve rekabet avantajı elde edecekleri ifade edilmektedir (Eser ve Köse, 2005: 99).

Porter (1995) kentlere stratejik rekabet avantajı sağlayan faktörleri; yerel talep şartları, bölgesel kümelerle uyum, ülkenin genel ekonomik şartları, ülkenin genel siyasi şartları, çevre iller, müşteriler (üretilen ürün ve hizmete talip olanlar), bölgede sanayi kümelerinin varlığı, bölgenin gelişmişlik düzeyi ve uluslar arası aktörler ve sahip olunan insan gücü olarak sıralamıştır (Geyik ve Coşkun, 2004: 678). Şehrin sahip olduğu kaynak ve kabiliyetler, şehrin kültürü, tarihi birikimi, öğrenme bölgelerinin varlığı, coğrafi konum, insan sermayesi, eğitim altyapısı, doğal yapı, yerel yönetimin kalitesi, teknolojik potansiyel, toprak kalitesi, merkezi hükümet nezdinde şehrin temsil gücü, endüstriyel altyapı, yatırım iklimi, şebekeleşme ve vizyon birliği ve girişimcilik yeteneği de yine şehre rekabet avantajı sağlayan faktörler olarak sıralanmaktadır (Hamel ve Heene, 1994; Eraydın, 2001: 369; Coşkun, 2004).

Bu faktörlerin firmaların rekabet gücü, dolayısıyla kentlerin gelişmesi üzerinde etkisi gelişme/sanayileşme stratejilerine, bölgesel gelişme politikalarının oluşturulmasına, piyasaların yapısı ve işleyişine, piyasa/firma dışındaki kurumların (devlet, yerel yönetimler, sivil toplum) rolüne göre değişme göstermektedir (Eser ve Köse, 2005: 104). Bu noktadan bakıldığında, kayda değer yerel sanayileşme çabalarının yapıldığı ve belli bir sektörde uzmanlaşan orta ve küçük ölçekli işletmelerin giderek arttığı Türkiye ekonomisinde, bu yerel sanayileşme çabalarının küçük sanayi kümelenmelerinin ötesine gidip gitmeyeceği; küreselleşen bir dünyada bu yerel sanayileşme çabalarının uluslar arası piyasalarla kalıcı bir bütünleşme yaratıp yaratmayacağı önem kazanmaktadır. 1990'lı yıllardan beri, Denizli, Gaziantep, Kahramanmaraş vb. örnekleri altında, yerel kalkınma ve sanayileşme olgusu, pek çok akademisyen, politikacı ve bürokrat tarafından değerlendirme altına alınmıştır (Çakmak ve Erden, 2005: 116).

VI. SANAYİLEŞME SÜRECİNDE MEKÂN FAKTÖRÜ VE YENİ SANAYİ ODAKLARI AÇISINDAN ÖNEMİ

Sanayileşmenin mekânla ilişkisi, mekânsal dağılımı; sanayileşme sürecini ve yönelimini anlamak, girişimciliğin dinamiklerini daha somut bir şekilde ortaya koymak bakımından önem taşımaktadır. Mekân kavramı, birçok farklı

disiplinin ilgi alanındadır. Ekonomik açıdan mekan kavramı ise, ekonomik faaliyetlerin (üretim, dağıtım, tüketim, paylaşım) meydana geldiği düzlem olarak görülebilir (Candan vd., 2009: 345). Ekonomik coğrafya, geleneksel olarak belirli mekânları, ekonomik aktivitelerin gerçekleştirilmesi için en uygun yerleşimler olarak görmüştür. Bir örnek olarak doğal kaynaklar (madenler, ormanlar ve verimli topraklar) ve ulaşımı kolaylaştıran vadi, nehir ve dağ geçitlerinin yerleşimleri verilebilir. İnsan aktiviteleri, tarih boyunca ulaşımı kolaylaştırmak amacıyla değişik altyapıları (yollar, tüneller, köprüler, havalimanları, kanallar, vs.) inşa etme eğiliminde olmuş, bir anlamda faaliyetlerini kolaylaştıracak yapay bir çevre oluşturmaya çabalamıştır (Marin, 2009: 1). Bu anlamda sanayi ekonomisinde iktisadi faaliyetlerin temel mekânı kentler olarak kabul görmüştür (Candan vd., 2009:345). Çünkü kentler, yol, köprü, telekomünikasyon, bilgi sistemleri, konut ve fabrika gibi fiziksel altyapının en çok yoğunlaştığı yerler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sanayi devrimi ile birlikte birer sanayi ve ticaret merkezi haline gelen kentler (Sert vd., 2005: 102), ekonomik faaliyetlerin yığıldığı alanlar olarak kendini göstermektedir. Yığılma alanlarının oluşması, ekonomik etkinliklerin meydana geldiği mekânların tanımlanmasında da önemli sonuçlar doğurmaktadır. Özellikle sanayileşme, sermayenin doğrudan doğruya fiziksel anlamda yoğunlaşmasını sağlayarak birikimin mekâna olan bağımlılığını mutlak kılmıştır. Bu anlamda sermayenin; fabrikalarda, bankalarda, tarımsal arazide ve kiralanabilir yerleşim yerlerinde, yani fiziksel anlamda, elle tutulur bir şekilde “mekan üzerinde” toplandığı ifade edilebilir (Candan vd., 2009: 345). Dolayısıyla ekonomik coğrafyayı şekillendiren en önemli faktörler; karşılaştırmalı avantajlar, ölçek ekonomileri, negatif ekonomiler ve ulaşım giderleri olarak sayılabilir. Bailly ve Beguin (1993) bu faktörleri; ekonomik ve sosyal olarak tarihsel arka plan, doğa, enerji ve hammadde kaynakları, pazar, işgücü olarak sıralamaktadır (Yaşar, 2005: 55). Yani bir mekânın kârlılığını; işçi ücretleri ve verimliliği, ekonominin sosyal yapısı ve yerleşim mekânının talep ve arz kaynaklarına olan uzaklığı gibi birçok faktör belirleyebilmektedir (Marin, 2009: 4).

Günümüzde küreselleşmenin getirdiği rekabet esnek ve uyum yeteneği yüksek işletme (KOBİ) ve kentleri ön plana çıkarmıştır. Yeni sanayi odakları olarak adlandırılan bu kentlerin kendi ekonomik dinamiklerini ve mekânsal avantajlarını (yukarıda sayılan faktörler çerçevesinde) verimli bir şekilde kullanmaları ise ekonomik kalkınmanın her aşamasında büyümenin önemli bir kaynağını oluşturacaktır.

V. YENİ/YEREL SANAYİ ODAĞI OLARAK KAHRAMANMARAŞ

Bu bölümde yeni/yerel sanayi odağı olarak Kahramanmaraş ilinin Türkiye ölçeğinde rekabetçi yapısı, girişimcilik düzeyi ve ilin sanayi odağı olmasında etken olan faktörler ele alınmıştır.

A. KAHRAMANMARAŞ İLİNİN TÜRKİYE ÖLÇEĞİNDE REKABETÇİ YAPISI

Özellikle son yıllarda; sanayinin geleneksel bölge merkezlerinden (İstanbul, Ankara vb. gibi) çevre illere yayılması ve bu illerde merkezi olmayan sanayinin yoğunlaşması, kamu sanayi yatırımlarının yoğun olduğu illerde sanayide durgunluk ve gerileme gözlenmesi ve en önemlisi de Anadolu'nun farklı illerinde yer alan bazı illerin, içsel kaynaklara dayalı olarak ve belirli sektörlerde uzmanlaşarak yeni/yerel sanayi odağı olarak ortaya çıkmaları yeni/yerel sanayi kentlerinin oluşmasına güçlü katkılar sağlamıştır.

Bu anlamda kendi yerel girişimcilik, sermaye ve teknolojik potansiyellerini ve sınıflar birikimlerini harekete geçirerek, ucuz işgücü avantajından da yararlanarak son yıllarda hızlı gelişme gösteren illerden biri de mevcut imalat sanayi gelişmişlik sıralaması sonuçlarına göre yeni sanayi odakları olarak nitelendirilen iller arasında 27'nci sırada yer alan (DPT, 2003: 115) Kahramanmaraş ilidir. Kahramanmaraş ilinin rekabetçi yapısının ne düzeyde olduğunu belirlemeye yönelik yapılan araştırmalar, ilin Türkiye ölçeğinde ekonomik durumunu belirlemeye yönelik önemli ipuçları vermektedir. Aşağıda farklı araştırmacılar tarafından tespit edilen bulgular özetlenmeye çalışılmıştır.

Eser ve Köse'nin (2005) "Türkiye'de İmalat Sanayi" adlı 44 ilde ve 12 alt sektörde gerçekleştirdikleri araştırmanın Kahramanmaraş ile ilgili bulgularına bakıldığında: "istihdam" değişkeninde Kahramanmaraş 44 il arasında 31'inci sırada, "katma değer" değişkeninde 30'uncu sırada ve "ihracat" değişkeninde ise 24'üncü sırada yer almıştır. Araştırmanın "İllerin Sanayide Uzmanlaşması" bölümünde ise Kahramanmaraş'ın 5'inci sırada geldiği saptanmıştır. Yani diğer iller gibi Kahramanmaraş ilinin de bir ya da iki sektörde uzmanlaştığı (Karabük demir-çelik'te; Kahramanmaraş tekstil'de; Tokat ve Malatya gıda'da) ve sınıflar ürün ihracatının hemen tamamına yakınına bir ya da birkaç sektörde gerçekleştirdiği söylenebilir. Araştırmanın bir diğer bölümünde ise Kahramanmaraş'ın 12 alt sektörde sadece "Dokuma, Giyim Eşyası ve Deri Sanayi"nde yerleşme ve uzmanlaşma gösterdiği ve bu sektörde gerek istihdam ve gerekse katma değerle oldukça iyi olduğu belirlenmiştir.

Kazancık'ın (2007) "Türkiye'de Yığılılaşma Katsayısına Göre Bölgelerde Yığılılaşan Sektörler" konulu araştırmasına göre ise Kahramanmaraş ilinin özellikle, tekstil ürünleri imalatı, ağaç ve ağaç mantarı ürünleri imalatı ve ana metal sanayi sektöründe uzmanlaştığı, ancak bununla birlikte ilin istenen düzeyde bir sektörel çeşitlilik oluşturamadığı belirlenmiştir.

Göçer ve Çıracı'nın (2003), "Türkiye'de Kentlerin Sosyal ve Ekonomik Göstergeleri Arasındaki İlişki" adlı çalışmalarında ise Kahramanmaraş 80 il arasında 4 küme içerisinde dördüncü kümede 1'inci sırada yer almıştır. Özellikle ekonomik olarak geri kalmış illerin bulunduğu dördüncü kümede Kahramanmaraş'ın yer almasının temel nedeni, okullaşma oranı açısından ülke orta-

lamasının altında olması olarak açıklanmıştır. Araştırmanın “İmalat Sanayi Üretimi ve Özel Sektör Girişim Faktörü” bölümünde ise Kahramanmaraş ikinci grupta 10’uncu sırada yer almıştır. Bu bulgu ise Kahramanmaraş’ın sanayileşme yolunda hızlı bir şekilde ilerlediği tezini doğrulamaktadır.

DPT’nin (2003) “İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması” araştırmasına göre ise, sonuçlar 1996 yılı araştırma sonuçları ile karşılaştırıldığında Kahramanmaraş ilinin 81 il arasında 6 basamak yukarı çıktığı ve 50’den 44. sıraya yükseldiğini ortaya koymaktadır (DPT, 2003: 52-53).

DPT’nin (2003) “Gelişmişlik Endeksine Göre Kademeli İl Grupları” araştırmasında ise, Türkiye; farklı gelişmişlik düzeylerinde 5 ayrı gruba ayrılmıştır. Bu değerlendirme sonucunda Kahramanmaraş 19 ilin olduğu dördüncü grupta yer almıştır. Araştırmada Kahramanmaraş, Tokat ve Ordu illerinin imalat sanayinde öne çıktığı belirlenmiştir (DPT, 2003: 67-68). Araştırmanın bir başka bölümünde ise toplam 8 ilden oluşan Akdeniz Bölgesi’nde Kahramanmaraş; Adana, Antalya, Mersin ve Hatay’dan sonra 1 milyonu aşan nüfusu ile 5’nci sıradadır (TÜİK, 2007). Endeks değeriyle Kahramanmaraş ve Osmaniye’nin ülke ortalamasının altında kaldığı söylenebilir (DPT, 2003: 88).

B. KAHRAMANMARAŞ İLİNİN GİRİŞİMCİLİK DÜZEYİ

Kahramanmaraş ilinin ekonomik yapısının, Cumhuriyet’ten 1980’li yıllara kadar genellikle tarım, hayvancılık ve küçük el sanatlarına dayalı olarak geliştiği söylenebilir. Bu süreçte şehrin ekonomisi gerek insanların içe dönük üretim ve ticaret stratejisi, gerekse de şehrin devletin ekonomi ve alt yapı konularındaki hizmetlerinden yeteri kadar pay alamamasından dolayı önemli ölçüde büyüme gösterememiştir (www.kmtso.org.tr, 2008). Fakat 1968 yılında ilin kalkınmada öncelikli iller kapsamına alınması ile sanayileşmenin yapısında bir değişim görüldüğü ifade edilebilir (Alıcı, 2007, s.39).

Türkiye özellikle 1980’li yıllardan sonra piyasa ekonomisi kural ve ilkelelerini benimsenmeye başlamasıyla Kahramanmaraş ili de yeni bir döneme, sanayileşme ve çağdaş ticaret sürecine girmiştir (KMTSO, 2001, s.2). Böylece yıllarca gerçekleştirilemeyen ekonomik büyüme için gerek sermaye, gerekse girişimcilik konusunda ilde alt yapı oluşturulmaya başlanmıştır. Devletin, üretime ve ihracata yönelik geliştirdiği teşviksel politikalara hızlı cevap veren ve bu çerçevede teşviklerini doğru kullanarak bu fırsatı iyi değerlendiren Kahramanmaraşlı girişimcilerin, şehrin bugün sahip olduğu dinamik ekonomik yapıyı kurmalarında önemli katkıları olmuştur (www.ilgenelmeclisi.com, 2008).

Aşağıda Tablo 2’de Kahramanmaraş ili ile ilgili ekonomik ve sosyal gelişmişlik göstergeleri verilmiştir. Tablo 2’ye göre, K.Maraş ilinin toplam yüzölçümü 14.346 km² olup, il ülke yüzölçümünün yüzde 1,8’ini kaplamaktadır. 2007 yılı itibarıyla il nüfusu 1 milyonun üzerindedir. İl nüfusunun yüzde 58,2’si şehirde, yüzde 41,8’i ise kırsal kesimde yaşamaktadır. DPT tarafından yapılan “İller İtibarıyla Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması”na göre,

K.Maraş ili 81 il içerisinde 44'üncü sırada bulunmaktadır. 2003 yılında, ilin kişi başı GSYİH değeri 1.584 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 2: Kahramanmaraş İlinin Ekonomik ve Sosyal Gelişmişlik Durumu

	K.Maraş	Türkiye	Bölge/Türkiye (Yüzde)
Nüfus (Milyon, Kişi) (2007)	1.004.414	70.586.256	1,4
Yüzölçüm (Bin, Km²)	14.346	781,4	1,8
Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sırası	44*	-	-
Kişi Başına Düşen GSYİH Miktarı (\$)	1.584	8.407**	
Şehirleşme Oranı (Yüzde)	58,2	64,9	-

* K.Maraş ilinin 81 il içerisindeki genel gelişmişlik sırasını göstermektedir.

** Birleşmiş Milletler (BM) Kalkınma Programı'nın (UNDP) 2007-2008 İnsani Gelişme Raporu

Kaynak: TÜİK, 2007

Bugün yaklaşık 450 sanayi tesisi ile Türkiye'nin dev üretim merkezlerinden biri olan Kahramanmaraş, sanayi üretimi konusunda ilk 15 il arasında yer almaktadır. İl ürettiği bu ürünleri yaklaşık 80 ülkeye ihracat etmekte ve üretilen bu ürünlerin %98'ini ise sanayi ürünleri oluşturmaktadır. Bu ürünlerin yıllık yarattığı katma değer ise yaklaşık 1.5 milyar dolar olarak ifade edilmektedir. İlin ihracat rakamlarına bakıldığında; 2003 yılında 138.5 milyon dolar iken 2006 yılında 281.9 milyon dolar ve 2007 yılı ilk iki aylık ihracat toplamının ise 49.6 milyon dolar olarak gerçekleştiği dikkat çekmektedir. İhracatın büyük çoğunluğu ise AB ülkelerine yapılmaktadır. İthalat rakamlarında da yıllar itibarıyla artışların olduğu söylenebilir. Buna göre 2004 yılında gerçekleşen ithalat, 333 milyon dolar iken, 2006 yılında ise bu rakam 435.6 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Bu rakamların büyük bir kısmının sanayide yatırım yapan firmaların makine-teçhizat ve hammadde alımlarından oluştuğu ifade edilebilir (Eskalen, 2007). Aşağıda Tablo 3'de Kahramanmaraş ilinin 1980-2000 yılları arasındaki sektörel gelişmesi ile ilgili veriler sunulmuştur.

Tablo 3: Kahramanmaraş'ta Sektörel Gelişme (1980-2000)

Yıl	Tarım (%)	Sanayi (%)	İnşaat (%)	Hizmet (%)	Diğer Faaliyetler (%)
1980	76	6	4.1	13	0.8
1985	76	5.7	3.7	14.3	0.3
1990	72	7.9	3.8	15.9	0.5
2000	65.6	9.8	4.1	20.4	0.1

Kaynak: www.dic.gov.tr, 2002: 53

Tablo 3'e bakıldığında tarım sektörünün 1980 yılından 2000'li yıllara doğru öneminin gittikçe düştüğü söylenebilir. Tarım sektöründe yaşanan bu düşüş

seyrine karşılık 1980'den bu yana sanayi ve hizmet sektörlerinin ise öneminin gittikçe arttığını söylemek mümkündür (Alicı, 2007, s.40).

Kahramanmaraş ekonomisinde önemli bir payı olan sanayi sektörü, ilde ağırlıklı olarak 1984 yılından sonra başlamıştır. Bu sanayinin birleşimi özellikle tekstil konusunda gerçekleşmiştir (<http://tr.wikipedia.org>, 2008). Aşağıda Tablo 4'de Kahramanmaraş'ta tekstil alt sektörünün durumu özet olarak verilmiştir.

Tablo 4: Tekstil Sektörü Faal İşletme Sayısı

Alt Sektör	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
İplik	63	62	65	66	68	67	69	84
Dokuma	29	26	26	25	26	30	29	26
Örme	41	29	29	47	47	47	47	44
Boya	12	12	13	14	15	21	21	23

Kaynak: http://www.kmtso.org.tr/e_gostergeler/27.htm (11.06.2008)

Yukarıda Tablo 4'de de görüldüğü gibi, Kahramanmaraş tekstil sektörü faal işletme sayısının yıllar ve alt sektörler itibarıyla genel durumuna bakıldığında 2000–2007 yılları arasında tüm alt sektörlerde işletme sayısının ortalama olarak arttığı görülmektedir. Kahramanmaraş'ta tekstil alt sektöründe faaliyette bulunan işletmelerin yıllık üretim durumlarına bakıldığında ise; iplik 2000 yılında yıllık 230 ton iken 2007 yılında 363 tona, dokuma 2000 yılında yıllık 110.000 metre iken 2007 yılında 131.396 metreye, örme 2000 yılında yıllık 62 tondan 2007 yılında 76.5 tona, boya 2000 yılında yıllık 70 ton iken 2007 yılında 136.8 tona, denim 2007 yılında yıllık 44.635 parçaya ve hazır giyim ise 2000 yılında yıllık 12.000 parça iken 2007 yılında 19.539 parçaya çıkmıştır. Buna göre Kahramanmaraş'ta tekstil sektörü 2000-2007 yılları arasında tüm sektörlerde sürekli bir artış göstermiştir. Bu sektörün istihdam ettiği işgören sayısı ise toplam 24.289 olup, iplik fabrikaları 12.287 kişi ile en fazla istihdamı sağlamaktadır (www.kmtso.org.tr, 2008). Kent için tekstil sektörü önemli olduğu kadar ülkemiz açısından da önemlidir. Çünkü Türkiye'de üretilen 1.270.000 ton ipliğin 280.000 tonu Kahramanmaraş ili tarafından üretilmekte olup üretimdeki payı %22,0 oranında bir değere sahiptir (Alicı, 2007: 42).

Kahramanmaraş'ın sanayileşmesinde önemli payı olan bir diğer sektör ise gıda'dır. Toplam 3.347 kişiye iş imkânı sunan gıda sektörü; 61 biber atölyesi, 10 dondurma işletmesi, 8 yağ fabrikası, 7 yem fabrikası, 6 un fabrikası, 3 bulgur fabrikası ve 1 şeker fabrikası olmak üzere toplam 96 firma sayısı ile ilin ekonomik gelişmesine önemli katkılar sağlamaktadır. Bu sektörler arasında biber, yılda 18.000 ton üretim kapasitesi ve 1500 kişiye iş imkânı sunarken (Tekinel, 1996), Dondurma sanayi ise toplam 10 fabrikada yılda 3.000 ton üretim kapasitesi 215 kişiye iş imkânı sunmaktadır (www.kmtso.org.tr, 2008). Kahramanmaraş ekonomisine katkı sağlayan bir diğer sanayi ise, Elbistan Şeker Fabrika-

sı'dır. 1977 yılında faaliyete geçen fabrika yılda 47.000 ton kristal, 10.000 ton küp şeker, 15.600 ton melas ve 37.000 ton melaslı kuru küspe üretimiyle şehrin ekonomisine oldukça önemli katkılar sağlamaktadır (Dedeoğlu, 1996: 137). Sıvı yağ sektörü de şehrin ekonomisi için oldukça önemli olarak değerlendirilen bir diğer sektör olarak ifade edilebilir (www.ilgenelmeclisi.com, 2008).

Kahramanmaraş ekonomisi için Afşin-Elbistan Termik Santralinin önemli bir payı olduğunu söylemek mümkündür. 1975 yılında A ünitesi ve 2000 yılında ise B ünitesi temeli atılan santralin, yıllık elektrik üretimi maksimum kapasitede 17.4 milyar kilovat saattir. Santralin ürettiği enerji, ülkemizdeki toplam elektrik üretiminin yaklaşık % 10'unu karşılamaktadır. İşletmede 1.120 işçi ve 178 memur çalışmaktadır (<http://www.euas.gov.tr>, 2008).

Kahramanmaraş'ın ekonomisine katkı sağlayan bir diğer sektör ise, metal sanayidir. Türkiye'ye mutfak eşyası, yani; çelik tencere, çaydanlık, vb. ürünlerin üretiminde kullanılmak üzere giren hammaddenin yaklaşık %50'si Kahramanmaraş'ta, sayıları 50'ye yaklaşan firmalarda işlenmektedir (Eskalen, 2007). Yılda ortalama 5.000.000 parça çelik mutfak eşyası üretilen sektörde yaklaşık 1.500 kişi istihdam edilmektedir. Bu sektörü 21 işletme sayısı ve 309 kişiyi istihdam eden alüminyum ve bakır haddehaneleri izlemektedir (www.kmtso.org.tr, 2008). Kahramanmaraş'ta sanayi alanında üretim yapan ve toplam 3.748 kişiye iş imkânı sunan diğer işletme türleri ise; başta kuyumculuk olmak üzere yapı elemanları, kağıt sektörü, ambalaj ve petro-kimya olarak sayılabilir (www.kmtso.org.tr, 2008). Türkiye'de altın merkezi olan İstanbul'dan sonra ikinci sırada yer aldığı kuyumculuk sektöründe ise toplam 3.000 kişi istihdam edilmekte ve yıllık 12 ton altın işlenmektedir (Dedeoğlu, 1996: 35).

1. Kahramanmaraş İlinin Sanayi Odağı Olmasında Etken Olan Faktörler

Kahramanmaraş ilinin yeni sanayi olmasında özellikle 1968 yılında ilin kalkınmada öncelikli iller (KÖY) kapsamına alınması önemli bir faktör olarak değerlendirilebilir. Diğer taraftan ilin ekonomik anlamda sıçrama yapmasında en önemli etken hiç kuşkusuz şehre verilen teşviklerdir (Aydın, 2007: 82). Aşağıda Tablo 5'de 2004-2007 yılları arasında Kahramanmaraş'a verilen yatırım teşvikleri ile bunun sonuçları özetlenmiştir.

Tablo 5: Kahramanmaraş'a Verilen Yatırım Teşvik Belgeleri (2004-2007)

Yıllar	Belge Sayısı	Toplam Yatırım (Ytl)	İstihdam
2004	39	187.495.061	1.493
2005	85	807.836.074	3.214
2006	71	663.652.358	4.410
2007	96	1.273.911.028	10.413
2008*	1	1.170.637	15

• Ocak ayı

Kaynak: http://www.kmtso.org.tr/e_gostergeler/39.htm (14.06.2008)

Kahramanmaraş'ta 5084 Sayılı Teşvik Kanunu kapsamında tamamlanan yatırımların sektörel dağılımı incelendiğinde; teşviklerden en fazla payı 647.795.700 dolar ile tekstil sektörü (%48,8) alırken bunu, %37,4 ile inşaat ve çimento sektörünün izlediği ortaya çıkmıştır (www.kmtso.org.tr, 2009). Tekstil, çimento ve inşaat sektörleri yatırımlarında her ne kadar yoğunluk yaşansa da diğer sektörlerde de önemli oranda olmasa da bir canlılığın yaşandığı söylenebilir. Devam eden yatırımların toplam tutarının yaklaşık 982 milyon dolar olduğu (www.kmtso.org.tr, 2009) göz önüne alındığında Kahramanmaraş'ın girişimlik potansiyelinin gelecek yıllarda önemli oranda artacağı ifade edilebilir. Diğer taraftan kişi başına yıllık ortalama teşvik belgeli yatırımların endeks değerlerine bakıldığında ise 221,4 endeks değeri ile Kahramanmaraş'ın, 100 olarak alınan Türkiye ortalamasının oldukça üzerinde bir yatırıma sahip olduğu ifade edilebilir (DPT, 2000: 217).

Kahramanmaraş ilinin sanayi odağı olmasında bir diğer önemli etken ise ilin aldığı kredi miktarıdır. Buna göre sanayi odağı olarak tanımlanan toplam 12 il arasında Kahramanmaraş ilinin 1988-1998 yıllarında hem ihtisas dışı krediler, hem de toplam krediler bazında Türkiye ortalamasının üzerinde olduğu belirlenmiştir. 1988 yılında Kahramanmaraş ilinin kullandığı ihtisas dışı kredi miktarı 12 milyon dolar iken 1998'de bu tutar 118 milyon dolara yükselerek, % 816 artış sağlamıştır. 1988 yılında Kahramanmaraş ilinin kullandığı toplam kredi miktarı ise 41 milyon dolar iken 1998'de bu tutar 170 milyon dolara yükselerek, % 308 artış sağlamıştır (DPT, 2000: 220).

Devletin ekonomik alanda mal ve hizmet üretmek ve ticari faaliyette bulunmak amacıyla açtığı Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT) de özellikle az gelişmiş yörelerdeki gelişme sürecine ivme kazandırmada ve sanayileşme kültürünü yaygınlaştırmada öncü roller üstlenmişlerdir. Bu anlamda kamuya ait özellikle Sümerbank gibi kuruluşların Denizli ve Kahramanmaraş gibi illerin sanayileşmesinde olumlu katkılar sağladıkları söylenebilir (Özaslan, 1999).

Küçük Sanayi Siteleri (KSS) ve Organize Sanayi Bölgelerinin (OSB) de ilin sanayisinin yerleşmesinde ve sanayi odağı olmasında önemli katkılarının olduğu söylenebilir. Bu kapsamda ilde 2000 yılında 1571 adet işyerini kendi içinde barındıran mevcut KSS sayısı 5 olup, devam eden ve 622 işyerini içine alacak olan KSS sayısı ise 4'tür. Diğer taraftan Kahramanmaraş ilinde 300 hektar alanı içine alan OSB sayısı ise 1 olup yatırım programında teklif edilen OSB ise 1 olarak belirlenmiştir.

Yeni sanayi odağı olarak DPT'nin (2000) 12 il araştırması kapsamında Kahramanmaraş ilinin 1988 yılındaki işyeri oranı % 0,33 iken bu oran 1997 yılında % 0,56'ya yükselmiştir. 1988 yılındaki istihdam oranı ise % 0,37'den 1997 yılında % 0,66'ya yükselmiştir. İşçilik saati ise 1988 yılında % 0,39'dan 1997 yılında % 0,78'e yükselmiştir. İlin imalat sanayindeki payı ise 1988 yılında 0,1 iken 1998 yılında 0,4 olmuştur. İlin Gayri Safi Yurt İçi Hâsıladaki

(GSYH) payı ise 1988 yılında 0,9 iken bu oran 1998 yılında 1 olarak gerçekleşmiştir. Yeni sanayi odağı olarak tanımlanan Kahramanmaraş ilinin 1980 ve 1997 yıllarındaki toplam imalat sanayi işyeri sayısı içindeki payı ise % 0,22'den % 0,56'ya yükselmiştir. Bu yükselmenin temelinde ise ilin, KOBİ'ler temelinde gelişen sanayileşmesi ve tekstil sektörü gibi küçük ölçekli girişimi mümkün kılan uzmanlaşma alanlarının yattığı ifade edilebilir. Kahramanmaraş ilinin 1980 ve 1997 yıllarındaki katma değerlerinin toplam imalat sanayi katma değeri içindeki payı ise % 0,14'ten % 0,29'a yükselmiştir. Kahramanmaraş ilinin yeni sanayi odağı olarak ana uzmanlaşma alanı ise tekstil ve metal eşya-makina olarak kendini göstermektedir. İlin imalat sanayisinin hukuki durumuna göre dağılımına bakıldığında ise ferdi mülkiyete göre kurulan işletmelerin sayısında ciddi oranda bir artış dikkat çekmektedir. Bunun yanında anonim (1980'de % 0,03'den 1997'de % 0,32'ye) ve limited şirket (1980'de % 0,02'den 1997'de % 0,09'a) sayılarında da önemli artışlar söz konusu olmuştur. Bu artışın temelinde ise yine ilde uzmanlaşılacak tekstil sektörünün, küçük işletmelerin kurulmasını mümkün kılan yapının ve ilin insanlarının yüksek ve yaygın girişimcilik potansiyeline sahip olmasının önemli payının olduğu ifade edilebilir. Yeni sanayi odağı olarak Kahramanmaraş'ta dış göç olgusunun sorun olmaya devam ettiği söylenebilir. İlde 1980'de binde -14 olan göç oranı 1990'da binde -42 olmuştur.

VI. KAHRAMANMAŞ İLİNDE GİRİŞİMCİLİK DÜZEYİNİN MEKÂNSAL ANALİZİNİN AUTOCAD VE COĞRAFI BİLGİ SİSTEMLERİ İLE İNCELENMESİ

A. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, Kahramanmaraş ilini mevcut işletme sayıları, sektörel yapı ve hukuki türleri kapsamında ele alarak, ilin girişimcilik düzeyini mekânsal yönden AutoCAD Programı ve Coğrafi Bilgi Sistemi kullanarak analiz etme amacını taşımaktadır.

2. Araştırmanın Kapsamı

Araştırmada işletmeler, girişimciliği temsil eden birer ekonomik birimler olarak değerlendirilmiştir. Dolayısıyla il merkezindeki ve ilçelerdeki işletme sayılarına ve bu işletmelerin sektörel durumlarına ve hukuki türlerine Ticaret ve Sanayi Odaları ve Esnaf ve Sanatkarlar Odaları'ndan ulaşılarak çalışmanın alt yapısı oluşturulmuştur. Çalışmada ilçelerin girişimcilik düzeylerinin zayıf olacağı düşünülerek sermaye işletmelerinin (anonim, limited ve sermayesi paylara bölünmüş komandit) yanında özellikle şahıs işletmeleri ve kooperatifler de dikkate alınmıştır. Ayrıca il ve ilçe nüfusları ve işletme sayıları ilişkilendirilerek girişimci yoğunluğu hesaplanmıştır.

3. Araştırmanın Yöntemi

Bilgi çağı olarak adlandırılan günümüzde bir bilgiye ulaşabilmek ve o bilgiyi kullanabilmek büyük önem taşımaktadır (Komesli ve Ünalır, 2003: 148). Bu bağlamda AutoCad ve Coğrafi Bilgi Sistemleri de (CBS) günümüzde birçok alanda kullanılan ve ihtiyaç duyulan bilgi sistemlerindedir. Araştırmada Kahramanmaraş il merkezi girişimcilik düzeyinin mekânsal analizinde AutoCad 2007 programı kullanılırken, Kahramanmaraş il merkezi ve ilçeleri girişimcilik düzeyinin mekânsal analizinde ise Coğrafi Bilgi Sistemlerinden yararlanılmıştır.

Kahramanmaraş il merkezi girişimcilik düzeyinin mekânsal analizini yapma kapsamında AutoCad 2007 programı için ilk olarak 11.04.2008 tarihli Kahramanmaraş Ticaret ve Sanayi Odası'ndan alınan ve girişimcilikle ilişkilendirilen veriler ve Kahramanmaraş Belediyesi'nden alınan il merkezinin idari sınırlarını içeren Şehir İmar Haritası temin edilmiştir. Autocad 2007 programına aktarılan harita üzerinde (mevcut işletme türlerinin tespiti için) öncelikle noktaların görünmesini engelleyecek olan (okul, resmi daireler vb. alanlar) kaldırılarak sadece Kahramanmaraş ili ve mahallelerinin sınırlarını belirleyen çizgiler bırakılmıştır. Daha sonra işletmeleri nokta biçiminde il merkezinde ikametgâhlarına göre gösterebilmek için noktayı koyacağımız yere Surcle menüsü ile yuvarlak çizilmiş ve çizilen yuvarlağı tam nokta olarak gösterebilmek için hatch menüsü ile yuvarlağın içi doldurularak nokta oluşturulmuştur. Oluşturulan bir nokta işletmelerin il merkezindeki ikametgâhları dikkate alınarak kopyala/yapıştır yöntemi ile çoğaltılmıştır. Böylece işletmelerin AutoCad 2007 programında harita üzerinde dağılımı gerçekleştirilerek il merkezindeki işletmelerin fiziksel dağılımını izlemek mümkün hale gelmiştir. Belli bir indeks görüntüsü oluşturularak kullanılan bu programın en önemli avantajı ise sadece ilgili işletme türlerinin şehirdeki ikametgâhları dikkate alınarak dağıtılabilmesidir. Diğer taraftan bir hukuki işletme türü için farklı renkler kullanılmıştır. Buna göre; sarı renk anonim işletmeyi, kırmızı renk limited işletmeyi, pembe renk kooperatifleri, yeşil renk kolektif işletmeyi ve turkuaz renk ise şahıs işletmesini temsil etmektedir.

Kahramanmaraş il merkezi ve ilçeleri girişimcilik düzeyinin mekânsal analizinde ise Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS) kullanılmıştır. CBS teknolojisi; haritalar şeklindeki grafikler kullanıcıya, kayıtları saklamak, kavramları analiz etmek, geleceği önceden tahmin etmek ve sonuçta mekansal kavramların diğer kavramlarla iletişiminde sağlamakta kolaylıklar sunar (Tecim ve Kınçal, 2004: 2; Erdi vd., 2004: 2). Bu anlamda CBS'nin üzerinde çalışılan alanın girişimcilik düzeyini analiz etmede ve geleceğe yönelik girişimcilik faaliyetlerinde hangi çevre faktörlerinin dikkate alınması gerektiği üzerinde karar alıcılara oldukça önemli veriler sağlayan bir bilgi sistemi olduğu söylenebilir (Tecim ve Kınçal, 2004: 3).

Kahramanmaraş il merkezi ve ilçeleri girişimcilik düzeyinin mekânsal analizinde kullanılan program, ArcView GIS 8,3'dür. Kahramanmaraş ili ve ilçele-

rini kapsayan ve girişimcilikle ilişkilendirilen veriler il ve ilçelerdeki Sanayi ve Ticaret Odaları ile Esnaf ve Sanatkarlar Odaları'ndan elde edilmiştir. 11.04.2008 tarihinde elde edilen bu veriler bilgisayar ortamına ArcView yazılımı ile aktarılıp Kahramanmaraş ilinin girişimcilik haritası oluşturulmuştur. Kahramanmaraş il merkezi ve ilçelerini de kapsayan harita sayısallaştırılarak dijital ortama aktarılmış ve (.dxf) formatında kaydedilmiştir. ArcView programı kullanılarak altlık shape formatına dönüştürülmüş ve harita ile ilişkilendirilerek veri tabanı tabloları oluşturulmuştur. Bu veri tabanı tablolarına ilçe isimleri ve ilçelerdeki mevcut işletme sayıları girilerek ilçe bazında işletme verileri grafik altlıkla ilişkilendirilmiş ve ilişkilendirme işleminden sonra sistem her türlü sorulama ve analiz işlemine hazır hale getirilmiştir.

B. KAHRAMANMARAŞ İLİNİN GİRİŞİMCİLİK DÜZEYİNİN MEKÂNSAL ANALİZİ

Kahramanmaraş ilinin girişimcilik düzeyine ilişkin analiz iki boyutta ele alınmıştır. Bunlardan ilki Kahramanmaraş il merkezini dikkate alan ve AutoCAD 2007 programı ile yapılan analiz ve ikincisi ise Kahramanmaraş il merkezi ve ilçelerini de kapsayan ve ArcView 8,3 yazılım programı kullanılarak yapılan analizdir.

Kahramanmaraş gerek 1950'li yıllardan itibaren gelişen sanayileşme ve göç olgusu ve gerekse tarım, endüstri ve inşaat sektörlerinin gelişmesine bağlı olarak nüfus ve kentsel yerleşim alanı bakımından hızlı bir büyüme eğilimine girmiştir (Temiz vd., 2005). 1968 yılında kalkınmada öncelikli iller kapsamına alınan Kahramanmaraş'ta tarımın yanı sıra ticaret ve sanayi sektörleri de belirgin bir ilerleme göstermiştir. Bu gelişmelere bağlı olarak 1960 yılında 54.447 olan kent nüfusu, 1980 yılına kadar 3,2 kat artarak 178.557'ye ulaşmış, 2000 yılında bu sayı 326.198 olarak belirlenirken (Gürün ve Doygun, 2006, s.1) 2007 yılındaki nüfus sayımında ise bu sayı 1.004.414 olmuştur (TÜİK, 2007).

Kahramanmaraş kentsel yerleşim alanı da nüfus artışına bağlı olarak son 21 yıl içerisinde 4,5 kat büyümüştür. Karabulut ve diğerlerinin (2006) yaptıkları analizlerde Kahramanmaraş ili yerleşim alanının yıllık yaklaşık %11'lik bir oranla geliştiğini ortaya koymuştur. 1985 yılında 1054 hektar olan şehir alanının 2006 yılı sonunda 4857 hektara ulaşacağı belirtilmiştir (Karabulut vd., 2006: 7). Bu kapsamda Kahramanmaraş'ta kentsel yapılaşmanın özellikle son 20 yıl içerisinde hız kazandığı ifade edilebilir (Gürün ve Doygun, 2006: 2). Aşağıda Tablo 6'da Kahramanmaraş il merkezinde faaliyet gösteren işletmelerin dağılımı verilmiştir.

Tablo 6: Kahramanmaraş İl Merkezinde Faaliyet Gösteren İşletmelerin Hukuki ve Sektörel Dağılımı, İstihdam Durumu ve Girişimci Nüfus Oranı

K.Maraş Merkez/ Hukuki Tür	Anonim	Limited	Şahıs İşletmeleri	Kollektif	Kooperatif	Toplam	Nüfus	İşletme Sayısı/ Nüfus
Merkez	523	1850	3759	51	333	6816	500,950	0,0136
K.Maraş Merkez/ Sektör	Tekstil ve Konfeksiyon	Gıda	Metal Sanayi	Kağıt Sektörü	Yapı Elemanları	Ambalaj Sanayi	Petro Kimya Sanayi	Genel Toplam
Merkez	249 (22.581)*	96 (3.347)	87 (2.230)	9 (223)	11 (430)	5 (49)	2 (46)	459 (28.906)

Kaynak: Kahramanmaraş Ticaret ve Sanayi Odası ve Kahramanmaraş Esnaf ve Sanatkarlar Odası Başkanlığı, <http://www.kmtso.org.tr/isletmeler> (11.04.2008), http://www.kmtso.org.tr/e_gostergeler/41.htm (04.06.2009);

(*) : İstihdam Durumu

Yukarıdaki Tablo 6'daki verilerden hareketle Kahramanmaraş merkezde faaliyette bulunan farklı hukuki statüdeki işletmeler, Kahramanmaraş il merkezi haritası üzerinde AutoCad 2007 programı kullanılarak dağılımı gerçekleştirilmiştir (Bkz. Şekil 2).

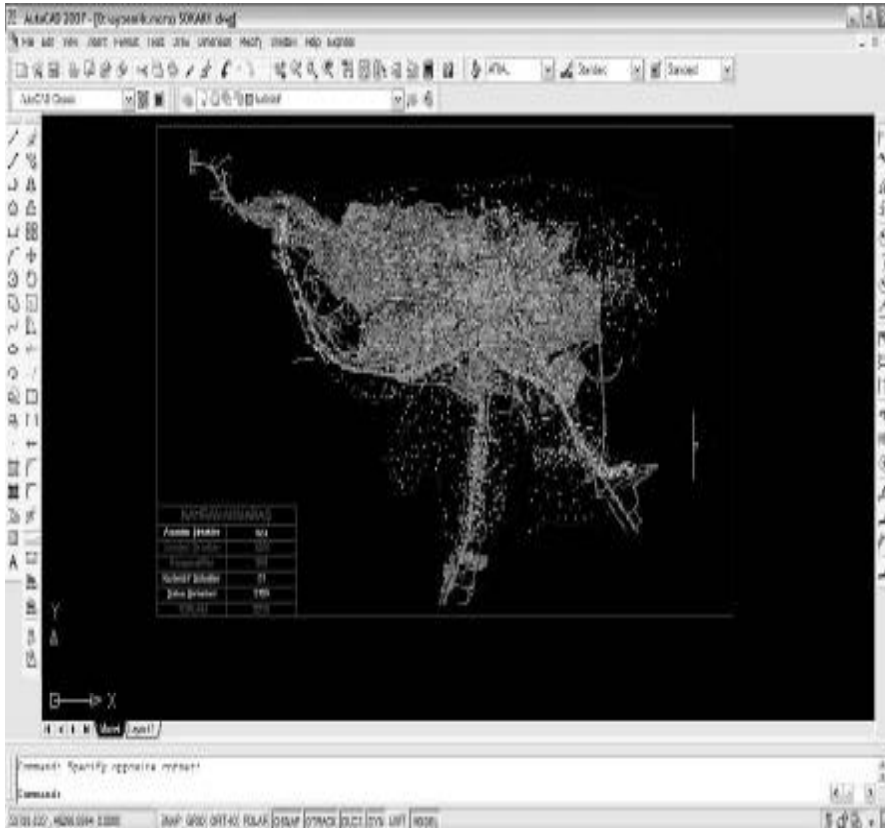
Bu dağılımda her bir işletme türü harita üzerinde farklı renklerle temsil edilmiştir. Buna göre; sarı renk anonim işletmeyi, kırmızı renk limited işletmesini, yeşil renk kolektif işletmeyi, pembe renk kooperatifleri ve turkuaz renk ise şahıs işletmesini temsil etmektedir.

Kahramanmaraş ilinin sanayileşme süreci mekânsal olarak değerlendirildiğinde, ilde ilk olarak sanayileşmenin 1980 yılından önce el işçiliğine dayalı küçük endüstri tipinde, ilin merkezindeki tarihi ticaret bölgesinde geliştiği söylenebilir. Daha sonra 1978 yılında ilin doğusunda "Küçük Sanayi Sitesi" ilin sanayileşmesinde öncülük yapan mekan olarak kendini göstermiştir (Gürbüz vd., 2004:281). İl 1980'li yıllardan itibaren, büyük bir ekonomik adım atarak sanayileşme sürecine girmiş ve bu yıllardan sonra ilde sanayi alanları genişlemeye başlamıştır (Karababa, 2007: 39). Aşağıda şekil 2'de de görüldüğü gibi bütünüyle özel sektöre ait tekstil ağırlıklı sanayileşmenin Gaziantep ve Adana karayolu üzerinde yapılaştığı söylenebilir. Bu karayollarının her iki cephesi de bazı yerlerde 250 m., bazı yerlerde ise 500 m. derinliğe kadar endüstri alanlarını oluşturmaktadır (Gürbüz vd., 2004:281). Yani Kahramanmaraş ovasının yer aldığı güney kesimlerin daha ağırlıklı olarak sanayileşen mekânlar haline geldiği ifade edilebilir. Bunun yanında "Organize Sanayi Bölgesi"nin (OSB) Kayseri yolu üzerinde kurulması sanayinin bu bölgede yoğunlaşmasını da beraberinde getirmiştir.

İldeki işletmelerin hukuki türleri mekânsal olarak analiz edildiğinde ise (bkz. Şekil 2), başta limited işletme olmak üzere, anonim ve şahıs işletmeleri Kahramanmaraş'ı Adana, Gaziantep ve Kayseri illerine bağlayan şehirlerarası ulaşım aksları boyunca dağılmıştır. Bu bağlamda ilin ana ulaşım akslarında

daha çok küçük ve orta ölçekli ve kısmen organize olmuş ve büyük çoğunluğu tekstil sektöründe faaliyette bulunan işletmeler yer alırken ilin merkezine doğru ise daha çok atölye tipi fason üretim yapan mikro ölçekli işletmeler daha yoğunluklu olarak yer almıştır. Bu işletmelerin büyük çoğunluğunu ise tekstil ve metal sanayinde faaliyette bulunan işletmeler oluşturmaktadır. İlde gıda, kâğıt, yapı elemanları, ambalaj ve petro kimya alanlarında faaliyette bulunan ve daha çok küçük ölçekli işletmelerin ise ilde gerek ana ulaşım aksları boyunca ve gerekse Küçük Sanayi Sitesi'nde gelişi güzel dağıldığı söylenebilir. 2004 yılında alt yapı inşaatı tamamlanarak faaliyete geçen ve içinde 53 adet sanayi firmasını barındıran Organize Sanayi Bölgesi'nin de (K.Maraş Valiliği, 2006: 167) ilin Kuzey aksında sanayileşmeye önemli katkı sağladığı ifade edilebilir.

Şekil 2: Kahramanmaraş İl Merkezinde Yer Alan İşletmelerin Coğrafi Dağılımı

Aşağıda Tablo 7'deki veriler kullanılarak Kahramanmaraş il merkezi ve ilçelerinde faaliyet gösteren işletmelerin mekânsal analizi yapılmıştır. Analizde ArcView 8,3 yazılım programı kullanılmış ve Şekil 3'te Kahramanmaraş mer-

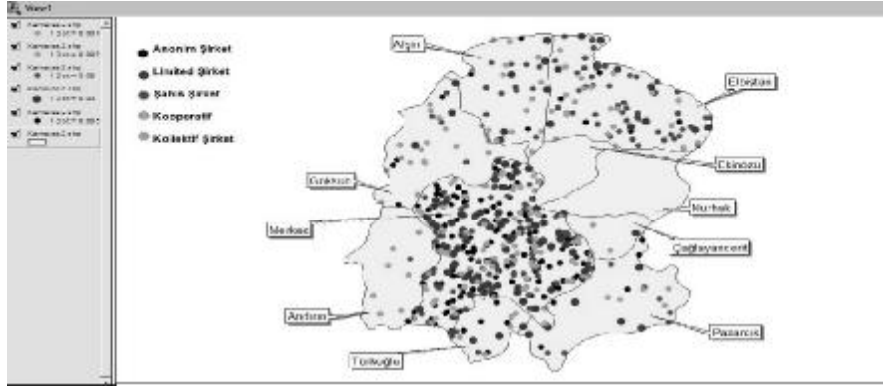
kez ve ilçeleri için işletme dağılımı elde edilmiştir. Aşağıdaki Tablo 7’de her bir ilçedeki toplam işletme sayılarının ilçe nüfusuna bölünmesi ile girişimci nüfus oranı bulunmuştur. Bu oran ise Kahramanmaraş merkez ve ilçeleri için Coğrafi Bilgi Sistemleri ile aşağıdaki Şekil 3’deki harita üzerinde noktalama yöntemi ile gösterilmiştir. Harita üzerinde işletmeler, toplam sayısından ziyade oransal durumu dikkate alınarak dağılımı gerçekleştirilmiştir. Harita üzerinde dağılım verilen her bir işletme türünün hukuki niteliği farklı renklerde gösterilmiştir. Buna göre; siyah renk anonim işletmeyi, kırmızı renk limited işletmeyi, pembe renk şahıs işletmesini, açık yeşil renk kooperatifi ve koyu yeşil renk ise kolektif işletmeyi temsil etmektedir.

Tablo 7: Kahramanmaraş İl Merkezi ve İlçelerinde Faaliyet Gösteren İşletmelerin Dağılımı ve Girişimci Nüfus Oranı

K.Maraş Merkez/ İşletme Türü	Anonim	Limited	Şahıs İşletmeleri	Kolektif	Kooperatif	Toplam	Nüfus	İşletme Sayısı/Nüf
Merkez	523	1850	3759	51	333	6816	500,950	0,0136
Afşin	11	111	593	02	60	777	84,786	0,0092
Andırın	03	09	124	01	35	172	40,917	0,0042
Çağlayancerit	01	12	21	0	09	43	26,846	0,0016
Ekinözü	0	0	0	0	0	0	15,684	0
Elbistan	21	229	2299	04	89	2642	129,379	0,0204
Göksun	14	49	208	03	75	349	54,553	0,0064
Nurhak	0	0	0	0	0	0	14,587	0
Pazarcık	23	140	469	09	09	693	74,560	0,0093
Türkoğlu	23	58	153	01	30	265	62,154	0,0043
TOPLAM	619	2458	7626	71	640	11.757		

Kaynak: Kahramanmaraş Ticaret ve Sanayi Odası ve Kahramanmaraş Esnaf ve Sanatkarlar Odası Başkanlığı (11.04.2008); TÜİK, 2007

Şekil 3: Kahramanmaraş Merkez ve İlçeleri İşletme Dağılımı

Bu bağlamda Şekil 3'e göre Kahramanmaraş merkez (0,0136) ve Elbistan ilçesi (0,0204) girişimcilik düzeyinin en yüksek yaşandığı yerler olurken, bunu sırasıyla, Pazarcık, Afşin, Göksun, Türkoğlu, Andırın ve Çağlayancerit ilçeleri takip etmektedir. Bu ilçeler girişimcilik düzeyinin kısmen yaşandığı yerler olarak sayılabilir. Diğer taraftan Ekinözü ve Nurhak ilçeleri ise girişimcilik yoğunluğunun hemen hemen hiç olmadığı ilçeler olarak belirtilebilir. Sanayinin ilçelere dağılımı yaklaşık olarak şu şekilde sıralanabilir: Kahramanmaraş merkez (%58), Elbistan (%22), Afşin (%6), Pazarcık (%6), Göksun (%3), Türkoğlu (%2), Andırın (%1) ve Çağlayancerit (%0,3). Ekinözü ve Nurhak ilçelerinde ise sanayi tesisi bulunmamaktadır. Bu kapsamda Kahramanmaraş ili genelinde sanayileşmenin mekânsal yönden daha çok merkez ilçe, Kuzey ilçeleri olan Elbistan, Afşin ve Göksun ve güney ilçeleri olan Pazarcık ve Türkoğlu ilçelerinde yoğunlaştığı söylenebilir. Bu verilere göre Kahramanmaraş merkezin girişimcilik düzeyinin en yoğun yaşandığı yer olmasının temel nedenleri; Teşvik Yasası kapsamında olması, gelişmiş bir girişimcilik kültürüne sahip olması, güçlü ve hızlı bankacılık hizmetleri, Mersin ve İskenderun Limanlarına ve "Gaziantep Serbest Bölgesi"ne yakınlığı ve işbirliği gibi imkânlar olarak sayılabilir. Ayrıca mesleki eğitim faaliyetleri ile nitelikli işgücü imkanı, konfeksiyon, çelik mutfak eşyaları ve kırmızı biber alanında yürütülen ve Alman Teknik İşbirliği (GTZ) ile verilen üretim, pazarlama ve iş planı destekleri de Kahramanmaraş'ın avantajları arasında sayılmaktadır (Eskalen, 2007). Ayrıca ilde 1 OSB ve 1 'de KSS bulunması da sanayileşme sürecine katkı sağlayan bir diğer önemli unsur olarak değerlendirilebilir.

İlin girişimcilik düzeyi ilçeler bazında değerlendirilecek olursa; Elbistan ilçesinde özellikle Elbistan Şeker Fabrikası ve Afşin-Elbistan Termik Santralinin ilçeyi girişimcilik yönünden geliştirdiği ifade edilebilir. İlçede kurulan işletmelerin daha çok şahıs işletmesi ağırlıklı ve kısmen sermaye işletmesi ağır-

lıklı olduğu söylenebilir. Afşin ilçesinin ise termik santralden kaynaklanan bir ekonomik ivme kazandığı ve işletme türü yapılanmasının ise Elbistan ilçesine benzer bir durum gösterdiği belirtilebilir. Diğer taraftan Elbistan ve Afşin ilçelerinin girişimcilik düzeyinin özel girişimcilikten ziyade merkezi politikalarından kaynaklanan bir girişimcilik olduğu söylenebilir. Bir diğer girişimcilik düzeyinin yoğun olduğu Pazarcık ilçesinin ise özellikle Gaziantep'e yakın olması, ulaşım sorununun olmaması ve yatırım için cazip alanlarının olması gibi unsurlar nedeniyle bir girişimcilik atılımı gösterdiği belirtilebilir. Türkoğlu ilçesinin ise şehre yakın olması, Adana, G.Antep, Mersin gibi sanayileşmiş illere ulaşım yönünden yakınlığı girişimcilik düzeyini arttıran önemli öğelerdir. Gerek Pazarcık ve gerekse Türkoğlu ilçelerinde faaliyette bulunan işletmelerin hukuki türleri ise yine diğer ilçelerdeki gibi şahıs işletmesi ağırlıklı ve kısmen sermaye işletmesi ağırlıklı olarak gerçekleşmiştir. Diğer taraftan Ekinözü ve Nurhak gibi ilçelerin ise girişimcilik düzeyinin hemen hemen hiç olmaması, ilçelerin girişimcilik kültüründen yoksun olması, iklim ve coğrafi koşulların elverişsizliği gibi nedenlere dayandırılabilir.

VII. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Genel anlamda ülkelerin dar anlamda ise bölge ve şehirlerin ekonomik gelişmelerini belirleyen temel öğe, sahip olunan ekonomik kaynaklardır. Bu kaynakları kalkınma için ekonomik katma değere dönüştürerek, rekabet ortamının oluşturulmasını, üretkenlik ve iş olanaklarının genişletilmesini ve sonucunda toplumsal zenginliğe ulaşılmasını sağlayan temel itici güç ise girişimcilik düzeyidir. Bu bağlamda Kahramanmaraş "Girişimcilik Kapasitesi Hızlı Gelişen İller" arasında olup, yeni sanayi odakları olarak nitelendirilen iller arasında 27'nci sırada yer alan, "Dokuma, Giyim Eşyası Ana Metal Sanayi ve Deri Sanayi"nde yerleşme ve uzmanlaşma gösteren ve bu sektörde gerek istihdam ve gerekse katma değerde oldukça iyi olan ancak istenen düzeyde bir sektörel çeşitlilik oluşturamayan bir il konumundadır. Bu anlamda Kahramanmaraş ilini kendi yerel girişimcilik, sermaye ve teknolojik potansiyellerini ve sınaî birikimlerini harekete geçirerek, ucuz işgücü avantajından da yararlanarak son yıllarda hızlı gelişme gösteren illerden biri olarak değerlendirmek mümkündür.

Bu kapsamda ilin sanayileşme süreci mekânsal olarak analiz edildiğinde; il merkezinde sanayileşmenin başlangıçta organizeli olmayan bir şekilde ve daha çok fiziki şartların elverişli olması ve ulaşım kolaylığı nedeniyle daha ağırlıklı olarak güney kesimlerinde yoğunlaştığı görülmüştür. İşletmelerin hukuki türleri dikkate alındığında ise başta limited işletme türü olmak üzere, anonim ve şahıs işletmelerinin Kahramanmaraş'ı Adana, Gaziantep ve Kayseri illerine bağlayan şehirlerarası ulaşım aksları boyunca dağıldıkları dikkat çekmektedir. İlin 1980'li yıllarda hızlı bir sanayileşme sürecine girmesi sanayi tesislerinin ilde daha organizeli bir şekilde yayılmasını sağlamıştır. Özellikle 2004 yılında faaliyete geçen OSB ilin Kuzey aksında sanayileşmesine önemli katkı sağlamıştır. Bu bağlamda ilin ana ulaşım akslarında daha çok küçük ve orta ölçekli ve kısmen

organize olmuş ve büyük çoğunluğu tekstil sektöründe faaliyette bulunan işletmeler yer alırken ilin merkezine doğru ise daha çok atölye tipi fason üretim yapan mikro ölçekli işletmeler daha yoğunluklu olarak yer almıştır. Bu işletmelerin büyük çoğunluğunu ise tekstil ve metal sanayinde faaliyette bulunan işletmeler oluşturmaktadır. İlde gıda, kâğıt, yapı elemanları, ambalaj ve Petro-kimya alanlarında faaliyette bulunan ve daha çok küçük ölçekli işletmelerin ise ilde gerek ana ulaşım aksları boyunca ve gerekse Küçük Sanayi Sitesi'nde geliştiği güzel dağıldığı söylenebilir.

Kahramanmaraş il merkezi ve ilçelerinde faaliyet gösteren işletmelerin mekânsal analizinin sonuçları değerlendirildiğinde ise Kahramanmaraş merkez (0,0136) ve Elbistan ilçesi (0,0204) girişimcilik düzeyinin en yüksek yaşandığı yer olurken, bunu sırasıyla; Pazarcık, Afşin, Göksun, Türkoğlu, Andırın ve Çağlayancerit ilçelerinin takip ettiği görülmüştür. Diğer taraftan Ekinözü ve Nurhak ilçelerinde ise ciddi ve önemli sayılabilecek oranda hiç girişimcilik faaliyetinin olmaması ise dikkat çekici bir diğer sonuç olarak belirtilebilir.

Yukarıda verilen sonuçlar değerlendirildiğinde bölgesel/yerel kalkınma temelinde Kahramanmaraş ilinin girişimcilik düzeyini sahip olduğu yerel kaynaklar ve değerler yönünden istenen seviyeye getiremediği söylenebilir. Özellikle ilde yerel girişimcilik kültürünün oluşturulamaması ilin girişimcilik performansının yeterli seviyeye ulaşmasını engellemiştir. Diğer taraftan sanayileşmenin sektörel anlamda plansız yapılması, girişimciye destek veren kurum ve kuruluşların etkin bir koordinasyon içinde olmaması ve ilin sosyo-kültürel yönden cazibe merkezi haline getirilememesi ilin girişimcilik düzeyini olumsuz etkileyen faktörler arasında sayılabilir. Bu bağlamda aşağıda ilin girişimcilik düzeyini arttıracığına inanılan öneri ve stratejiler sıralanmıştır:

◆ İlde öncelikli olarak; profesyonel ve teknik işgücünün oluşturulması, pek çok alanda akademik ve kültürel etkinliğin artırılması ve iç ve dış iletişimi mümkün kılan olanakların çoğaltılması için çaba sarf edilmelidir. Bunun için riski, başarısızlığı ve değişimi kabullenebilen, işbirliğini önemseyen, değişik ölçeklerde ve çeşitlilikte işletmelere sahip olan ve yeni yatırımların gelmesinde özendirici olan bir girişimci kültürün oluşturulması dikkate alınmalıdır.

◆ Çevresel koşullar kapsamında sağlıklı bir ekonomik gelişme sergilenebilmesi amacıyla bölgenin mekânsal planlaması yapılmalı ve bu planlamanın ekonomik planlama ile işbirliği içerisinde olmasına özen gösterilmelidir. Bu çerçevede gerek merkezi ve yerel kurum ve kuruluşlar arasında gerekse bölge ve yerel düzeyde aktif olan kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyon ve uyum sorunları ve politika farklılıkları ortadan kaldırılmalıdır.

◆ İlin sanayileşme sürecinde, sanayinin yer seçimi ve kuruluşunda önemli bir faktör olan coğrafi konum ve topografik yapı dikkate alınarak uygun yatırım alanları belirlenmelidir.

◆ Yatırım kararlarında ilin gelişme eğilimleri, potansiyeli ve karşılaştırılmalı üstünlükleri göz önünde bulundurularak, tekstil sanayi dışında diğer sektörlerde de yatırım yapma imkânları araştırılmalı ve işletmelerde ürün çeşitlemesine gidilmelidir.

◆ Yerli ve yabancı sermayenin sanayi yatırımlarına girişmesi özendirilmeli ve kamu destek ve girişimcilerin teşviklerden zamanında ve yeterli miktarda yararlanabilmesi için, ilgili birimlerin bu konuda doğru ve hızlı bilgilendirme yapmaları sağlanmalıdır. Bu bağlamda artan rekabet ve küreselleşme karşısında avantajlı konum kazanmayı amaçlayan bölgesel veya yerel gelişme araçları (kurumsal, ekonomik, kültürel ve sosyal) ilin ekonomik, sosyal ve kültürel yapısına uygun olarak seçilmeli ve uygulamaya aktarılmalıdır.

◆ Sanayi sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin küresel rekabet düzeyine gelebilmeleri için profesyonel yönetim uygulamaları önemsenmeli ve bilgi, eğitim, araştırma-geliştirme faaliyetlerinin rekabet için vazgeçilmez öğeler olduğu gerçeği üzerinde durulmalıdır.

◆ Gelecekte sektörel çeşitliliğin artacağı düşüncesinden hareketle, il sanayinin talep edebileceği işgücü profili belirlenerek, mesleki ve teknik eğitimi geliştiren ve özendiren sistemler devreye sokulmalıdır.

◆ İlin sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmesine önemli katkıda bulunan karayolu, hava yolu ve demir yolu sanayinin girdi ve çıktı ihtiyacını en etkin bir şekilde karşılayabileceği düzeye getirilmelidir.

KAYNAKÇA

- AKTOPRAK, Doruk; (2008), “Girişimcilik Nedir?”, **İnternet Adresi:** <http://www.noktavirgul.com>, Erişim Tarihi: 24.03.2008
- ALICI, Sedat; (2007), Kahramanmaraş'ta Bulunan Küçük ve Orta Ölçekli (KOBİ) Tekstil İşletmelerinde İstihdam ve İşgücü Talebi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kahramanmaraş
- ARSLAN, İbrahim ve A. ŞENKAL; (2007), “Güneydoğu Anadolu'nun Kalkınma Sorunu ve Çözüm Önerileri”, (İçinde) **Makalelerle Mardin II**, Hazırlayan: İ. Özcoşar, Mardin Tarihi İhtisas Kütüphanesi, Yayın No: 8, İstanbul
- AYDIN, A.; (2007), “Kalkınmada Öncelikli Yörelere Arasında Mardin”, (İçinde) **Makalelerle Mardin II**, Hazırlayan: İ. Özcoşar, Mardin Tarihi İhtisas Kütüphanesi, Yayın No: 8, İstanbul
- BURNS, Paul; (2001), **Entrepreneurship and Small Business**, Palgrave Macmillan Gordonsville, USA
- BÜYÜK, S. Seçkin; (2003), “Girişimci Ekonomi”, **Capital Dergisi**, Nisan Sayısı
- CANDAN, E., F. AKBEY ve N.E. BAŞER; (2009), “Bilgi Ekonomisi ve Birlik Sürecinin Mekandan Kopması”, **İnternet Adresi:** <http://ibf.ogu.edu.tr/kongre/bildiriler/08-03.pdf> Erişim Tarihi: 08.05.2009
- COŞKUN, Recai; (2004), **Sakarya'nın Rekabet Gücünün Belirlenmesi ve Geliştirilmesi Projesi**, Sakarya
- ÇAKICI, Ayşehan; (2003), “Mersin'deki Kadın Girişimcilerin İş Kurma Öyküsü ve İş Kuracak Kadınlara Öneriler”, **11. Yönetim ve Organizasyon Kongresi Bildiriler Kitabı**, Afyon
- ÇAKMAK, H.K. ve L. ERDEN; (2005), “Yeni Sanayi Odakları ve Sanayinin Yeni Mekân Arayışları: Denizli ve Gaziantep Örneği”, **C.Ü. İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 1
- DEDEOĞLU, Mesut; (1996), **Kahramanmaraş Ekonomisi**, Lazer Ofset, Ankara
- DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI (DPT); (2000), “Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı”, **Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Ankara
- DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI (DPT); (2003), “İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması”, **DPT Yayınları**, No: 2671, Hazırlayanlar: B. Dinçer, M. Özaslan ve T. Kavasoglu, Ankara

- DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI (DPT); (2006), “Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007- 2013)”, **Bölgesel Gelişimde Temel Araçlar ve Koordinasyon Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Ankara
- DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI (DPT); (2008), “Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)”, **Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Ankara
- DİE, İnternet Adresi: <http://www.die.gov.tr> Erişim Tarihi: 12.03.2002.
- DİNLER, Zeynel; (2005), **Bölgesel İktisat**, 7.b., Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa
- DÖM, Serpil; (2006), **Girişimcilik ve Küçük İşletme Yöneticiliği**, Detay Yay., Ankara
- DÜNYA EKONOMİK FORMU (2003-2004), (2005-2005), (2005-2006) RAPORLARI; (2008), “2006 Yılı Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Karar”, İnternet Adresi: <http://www.bilgitoplumu.gov.tr/yayin/2006ProgramiEDTR.pdf>, Erişim Tarihi: 06.06.2008
- ERAYDIN, A.; (2001), “Küreselleşme-Yerelleşme ve İşlevleri Farklılaşan Kentler”, **Prof.Dr. C. Geray’a Armağan, Mülkiyeliler Birliği Yay**, Sayı:25, Ankara
- ERDİ, A., S.S. DURDURAN ve G. ÖZKAN; (2004), “Türkiye’de Coğrafi Bilgi Sistemi Çalışmalarında Kurumsal Politikalar ve Bir Öneri”, **3.Coğrafi Bilgi Sistemleri Bilişim Günleri**, 6-9 Ekim
- ERDOĞMUŞ, Nihat; (2000), “Otobiyografilerin Analizi Yoluyla Girişimci İşadamlarının Kariyer Gelişimi Hakkında Bir İnceleme”, **11. Yönetim ve Organizasyon Kongresi Bildiriler Kitabı**, Nevşehir
- ESER, Uğur ve Seyit KÖSE; (2005), “Endüstriyel Yerelleşme ve Yoğunlaşma Açısından Türkiye Sanayi: İl İmalat Sanayilerinin Analizi”, **A.Ü SBF Dergisi**, 2, 97/139
- ESKALEN, Ali; (2007), “Sanayi İle Yaşayan Kent: Kahramanmaraş”, **Tekstil İşveren Dergisi**, Nisan Sayısı
- GEYİK, Mahmut ve R. COŞKUN; (2004), “Şehirlerarası Rekabette Bilginin Rolü”, **3. Ulusal Bilgi Ekonomi ve Yönetim Kongresi**, 25-26 Kasım, Eskişehir
- GÖÇER, Kenan ve Hale ÇIRACI; (2003), “Türkiye’de Kentlerin Sosyal ve Ekonomik Göstergeleri Arasındaki İlişki”, **İTÜ Dergisi/a**, Cilt:2, Sayı: 1, Mart, 3-14
- GÜRBÜZ, M., E.K. SANDAL ve M. KARABULUT; (2004), “Kahraman Maraş’ın Kuruluşu, Gelişimi ve Mekansal Analizi”, **Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu**, Cilt: 1

- GÜRÜN, D.K. ve H. DOYGUN; (2006), “Kahramanmaraş Kentsel Gelişiminin Tarımsal Alan Kullanımı Üzerine Etkileri”, **4. Coğrafi Bilgi Sistemleri Bilişim Günleri**, 13 – 16 Eylül, Fatih Üniversitesi, İstanbul-Türkiye
- HAMEL, G., ve A. HEENE; (1994), **Competence-Based Competition**, Chichester, West Sussex, England, John Wiley&Sons Ltd.
- HISRICH, Robert D. ve Michael P. PETERS; (1995), **Entrepreneurship Starting, Developing and Managing a New Enterprise**, Irwin Publishing, USA
- http://www.ilgenelmeclisi.com/tr/index.php?option=com_content&task=view&id=15&Itemid=37 (04.06.2008)
- KAHRAMANMARAŞ TİCARET VE SANAYİ ODASI (KMTSO); (2001), “Ekonomik Krizin Etkileri Araştırması”, Kahramanmaraş
- KAHRAMANMARAŞ VALİLİĞİ İL ÇEVRE VE ORMAN MÜDÜRLÜĞÜ; (2006), “Kahramanmaraş İli Çevre Durum Raporu”, **ÇED ve Planlama Şube Müdürlüğü**, Kahramanmaraş
- KARABABA, A.; (2007), Kahramanmaraş’ın Suç Profili ve Çözüm Önerileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi (Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü)
- KARABULUT, M., M. KÜÇÜKÖNDER, M. GÜRBÜZ ve E.K. SANDAL; (2006), “Kahramanmaraş Şehri ve Çevresinin Zamansal Değişiminin Uzaktan Algılama ve CBS Kullanılarak İncelenmesi”, **4. Coğrafi Bilgi Sistemleri Bilişim Günleri**, 13–16 Eylül, Fatih Üniversitesi, İstanbul-Türkiye
- KAZANCIK, L. Bilen; (2007), “Bölgesel Gelişme ve Sektör-Bölge Yığılaşmaları”, **2. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu**, 25-26 Ekim, İzmir
- KMTSO, İnternet Adresi: http://www.kmtso.org.tr/e_gostergeler/27.htm Erişim Tarihi: 11.06.2008.
- KMTSO, İnternet Adresi: http://www.kmtso.org.tr/e_gostergeler/39.htm Erişim Tarihi:14.06.2008.
- KMTSO, İnternet Adresi: http://www.kmtso.org.tr/statik.php?file=km_ekya Erişim Tarihi:12.05.2008.
- KMTSO, İnternet Adresi:http://www.euas.gov.tr/_Euas/web/gozlem.aspx?sayfaNo=267 Erişim Tarihi: 11.07.2008.
- KMTSO, İnternet Adresi:http://www.kmtso.org.tr/e_gostergeler/45.htm Erişim Tarihi:01.06.2009.
- KMTSO, İnternet Adresi:<http://www.kmtso.org.tr/isletmeler> Erişim Tarihi:11.04.2008.

- KOBİ, İnternet Adresi: <http://www.kobinet.org.tr/hizmetler> Erişim Tarihi:05.06.2008.
- KOMESLİ, M. ve M.O. ÜNALIR; (2003), “Coğrafi Bilgi Sistemlerinde Coğrafi Verilerin GML (Geographic Markup Language) İle Modellenmesi, **Bilgi Teknolojileri Kongresi-II Bildiriler Kitabı**, 01-04 Mayıs, Denizli
- KUMRAL, Neşe; (2006), “Bölgesel Rekabet gücünü Arttırmaya Yönelik Politikalar”, www.tepav.org.tr/sempozyum/2006/bildiri/bolum4/4_1_kumral.pdf
- KURT, M., V. AĞCA ve S. ERDOĞAN; (2006), “Afyonkarahisar İli Girişimcilik Performansının Coğrafi Bilgi Sistemleri İle Analizi”, **Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi**, C. VIII, S. 2, s.97-114
- KUTANİS, R.Ö., S. BAYRAKTAROĞLU ve Ö. BOZKURT; (2006), “Girişimcilik Eğilim ve Tecrübesinde Kişilik Özellikleri Önemli mi?”, **14. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi Bildiriler Kitabı**, Erzurum
- MARİN, M.C.; (2009), “Globalleşme Sürecinde Kent ve Bölgelerin Mekansal Ekonomilerdeki Rolü ve Ekonomik Coğrafya Eşitsizliği: Bir Yerleşim Kuramı Yaklaşımı”, <http://www.bilgiyonetimi.org/cm/>, (12.05.2009)
- OECD; (2004), “Fostering Entrepreneurship and Firm Creation as a Driver Growth in a Global Economy”, **2nd OECD Conference of Ministers Responsible for Small and Medium Sized Enterprises**, İstanbul, Turkey, s.64
- ÖZASLAN, M.; (1999), **Yerel Gelişmede Kamu ve Kurumsal Yapı**, DPT Uzmanlık Tezi
- PALENO, D. ve B.H. KLEINER; (2000), “An Entrepreneurial Decision Process Model Describing Opportunity Recognition”, **European, Journal of Innovation Management**, 9(1), ss.61-78
- SERT, E., H. KARPUZ ve G. AKGÜN; (2005), “Küreselleşme Sürecinde Değişen Kent Kavramı: Mekan ve Politikleşme Üzerine Bir Okuma Çalışması”, **Planlama Dergisi**, 2005/2: 101-111
- TECİM, V. ve C. KINCAL; (2004), “Coğrafi Bilgi Sistemleri: Bölgesel Planlamada Etkin Bir Bilişim Teknolojisi”, **3.Coğrafi Bilgi Sistemleri Bilişim Günleri**, 6-9 Ekim
- TEKİNEL, Osman; (1996), **Kırmızı Biber**, KSÜ Yayınları
- TEMİZ, H., H. BİNİCİ, M. M. KÖSE ve D. K. GÜRÜN; (2005), “Kahramanmaraş'ta Kurlsız Yapılaşma ve Etkileri”, **Antalya Yöresinin İnşaat Mühendisliği Sorunları Kongresi Bildiriler Kitabı**, Cilt 2, Antalya.
- TUTAR, Hasan ve Orhan KÜÇÜK; (2003), **Girişimcilik ve Küçük İşletme Yönetimi**, Seçkin Yayıncılık, Ankara

TÜİK, İnternet Adresi: http://report.tuik.gov.tr/reports/rwservlet?adnks=&report=turkiye_ilce_koy_sehir.RDF&p_il1=46&p_kod=1&desformat=html&ENVID=adnksEnv Erişim Tarihi: 05.06.2008.

UNDP, İnternet Adresi: <http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2007-2008/> Erişim Tarihi: 12.06.2008.

WİKİPEDIA, İnternet Adresi: [http://tr.wikipedia.org/wiki/Kahramanmara%C5%9F_\(il\)](http://tr.wikipedia.org/wiki/Kahramanmara%C5%9F_(il)) Erişim Tarihi: 15.07.2008

YAŞAR, O.; (2005), Sanayide Kuruluş Yeri Faktörlerinden Sermaye, Devlet, İklim ve Ulaşım Konularının Hedefleri ve Öğretim Teknikleri (Orta Öğretim)”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 12: 55-73

YURTSEVEN, H.Rıdvan; (2007), **Girişimcilik (Küçük Bir İşletme Kurmak ve Yönetmek)**, Detay Yayıncılık, Ankara.